

УДК 342.722 (477+(4-6 ЄС):364.614.8
DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1316>

Н. В. Шелевер

orcid.org/0000-0003-3641-4910

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ВІДНОСИНАХ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ДЕРЖАВ – ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 соціальна підтримка населення України стала особливо актуальним питанням сьогодення. Соціальна підтримка – це організаційно-правова форма соціального забезпечення. Така підтримка держави повинна ґрунтуватися на принципі соціальної справедливості. Проте дуже часто ми є свідками того, що даний принцип у відносинах щодо соціальної підтримки українців у такий складний для них час часто порушується та призводить до несправедливості, правового нігілізму, масової міграції населення України до держав – членів Європейського Союзу тощо.

Питання соціальної підтримки населення **досліджувалося** такими вченими, як Д. Бадах, О.Д. Зайкін, П.М. Корнева, С.М. Прилипко, Н.М. Хуторян, Я.М. Фогель, Л.П. Шумна, О.М. Ярошенко та ін. Проте на даний час відсутні дослідження щодо реалізації принципу справедливості у відносинах із соціальної підтримки українців під час пандемії коронавірусу COVID-19.

Тому автор поставив собі за **мету** дослідити досвід України в цьому питанні та досвід держав-членів Європейського Союзу з метою імплементації його у вітчизняне законодавство. У зв'язку з прагненням нашої держави стати членом Європейського Союзу та НАТО дане питання є особливо актуальним.

На думку Л.П. Шумної, «соціальна підтримка – це організаційно-правова форма соціального забезпечення, що полягає в повному або частковому поновленні у фізичних осіб або окремих соціальних груп, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, здатності піклуватися про своє особисте життя і брати участь у суспільному житті шляхом безоплатного надання соціальних послуг і матеріальної допомоги в передбачених законодавством формах» (Шумна, 2014, с. 18).

Як бачимо, «складні життєві обставини» у нашому випадку є пандемія коронавірусу COVID-19 у всьому світі. Отже, у таких ситуаціях соціальна підтримка населення є вкрай необхідною. Проте, якщо проаналізувати чинне законодавство України, то можна побачити, що як не парадоксально, але соціальна підтримка не є обов'язком держави. Це є право держави на власний розсуд надавати таку підтримку.

На думку П.М. Корневої, держава здійснює соціальну підтримку за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів. Розподіл ресурсів, які є обмеженими, повинен відбуватися саме з врахуванням принципу справедливості. Необхідним є ефективний правовий механізм для соціальної підтримки певних верств населення. Тому необхідно досліджувати як реалізовується принцип справедливості при наданні соціальної підтримки (Корнева, 2016, с. 218).

Проаналізуємо міжнародний досвід. Так, для прикладу, в Австралії вживаються наступні заходи, про які пише у своїй публікації Джошуа Бадах. Так, надається підтримка бізнесу шляхом надання «дотації до заробітної плати у розмірі 50 відсотків зарплати учнів та стажистів протягом дев'яти місяців». Таким чином здійснюється підтримка учнів і стажистів. Підтримуються грошові потоки для роботодавців.

«Допомога малому та середньому бізнесу з сукупним річним оборотом менше \$ 50 млн з метою покриття витрат на виплату окладів і заробітної плати працівникам, що дорівнює

50 відсоткам розподільчого фінансування (PAYG), що утримується для підприємств, з яких стягується податок, у розмірі мінімум \$ 2000 і максимум \$ 25 000 протягом шести місяців. Підприємства, які виплачують оклади та заробітну плату, але не зобов'язані утримувати податок, також отримують мінімальну допомогу у розмірі \$ 2000. Ця виплата не підлягатиме обкладенню податком та буде допомогою для близько 690 000 підприємств, в яких працюють 7,8 мільйона людей». Домогосподарствам також надається допомога. У зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції австралійцям, які мають низький дохід держава надасть фінансову допомогу. Таких осіб є близько 6,5 млн. Це пенсіонери, ветерани, власники пільгових карток та ті, хто отримує соціальну допомогу отримують допомогу у розмірі \$ 750. Такі заходи уряд Австралії здійснює для підтримки економічної діяльності (Джошуа Бадах, 2020).

Пандемія коронавірусної хвороби стала викликом для України, адже система соціального забезпечення в нашій державі є недосконалою, а економічна ситуація складна. Важливою в таких умовах є соціальна справедливість. Наслідком COVID-19 є безробіття та «працюючі бідні». CEDOS у своєму дослідженні зазначає, що в нашій державі житлова політика є соціально несправедливою. Держава витрачає кошти для житла людей, які є не бідними. Натомість потрібно створювати фонди соціального та тимчасового житла.

Проблемним питанням під час жорстокого карантину виявилось те, що люди, які не мають житла у приватній власності, є не захищеними з боку держави. Орендарями є, як правило, молодь, мігранти, ВПО. Орендна плата висока і це призводить до економії коштів соціально вразливими верствами населення.

«23 березня у Верховній Раді зареєстрували законопроект про зменшення орендної плати на 50%, автоматичне продовження договорів оренди та заборону їхнього розірвання на період карантину. Ухвалення цього проєкту є відкритим питанням. Проблемою є те, що частина людей винаймає житло на підставі неформальних домовленостей з орендодавцями, а законодавство не передбачає ефективних механізмів захисту прав орендарів.

Різні країни мають різні системи житлового забезпечення, а також по-різному реагують на спричинену пандемією кризу. У Італії призупинили іпотечні платежі, щоби банки не стягували заставне майно і не залишали людей без даху над головою. Низка міст США заборонили примусове виселення орендарів. У Франції Уряд призупинив нарахування плати за комунальні послуги, а також ініціював використання готельних номерів та житла, яке у звичайні часи здавали у короткострокову оренду, для розміщення медичного персоналу і найвразливіших людей, зокрема, бездомних. Всі ці заходи сходяться на тому, що наявність житла є неодмінною умовою самоізоляції – одного з основних заходів боротьби з COVID-2019» (Cedos, 2020).

Під час карантину населення є особливо соціально вразливим. Вважаємо, що порушенням соціальної справедливості є дистанційне навчання школярів. Не всі учні мають однаковий доступ до такого виду навчання через брак комп'ютерів та відсутність Інтернету. Школярі із заможних сімей мають кращі можливості для навчання, ніж їхні однокласники із малозабезпечених сімей.

Держава повинна дбати і про збереження трудових прав тих, хто працює на період карантину. Необхідним кроком з боку органів влади є повідомлення роботодавців та працівників про їх права:

- «вихід у неоплачувану відпустку за власний рахунок може відбуватися лише за згодою і роботодавця і працівника; окремі категорії працюючих мають право отримати її в обов'язковому порядку;

- звільнення за скороченням відбувається відповідно до передбаченої законом процедури; звільнення під час лікарняного чи відпустки не допускається;

- перехід на дистанційну форму роботи фіксується документально, звичайний режим і обсяг робочого часу (не більше 40 годин на тиждень) зберігаються;

- в умовах оголошення режиму простою на виробництві через виникнення небезпечної ситуації за працівниками зберігається оплата праці у розмірі середнього заробітку, якщо інше не передбачено умовами колективного договору;

- створення безпечних умов праці є обов'язком роботодавця.

Якщо через незалежні від нього обставини роботодавець не має можливості виконати свої зобов'язання перед працівниками щодо оплати праці в умовах простою або створення без-

печних умов праці, держава має взяти на себе забезпечення цих речей в інтересах здоров'я і добробуту людей.

На час карантину державі варто запровадити також адресну фінансову допомогу батькам чи опікунам, особливо для сімей з одним опікуном» (Cedos, 2020).

Також доцільно призупинити орендні платежі і мораторій на виселення. Необхідно забезпечити соціальний діалог між урядом, роботодавцями та працівниками для підтримки безробітних під час карантину. Для безхатченків треба запровадити комплексні програми реінтеграції у суспільство (Cedos, 2020).

На підставі вищенаведеного ми робимо **висновки** про те, що на період карантину доцільно особливо посилити соціальний захист вразливих верств населення: пенсіонерів, безробітних, інвалідів. Саме держава є інструментом для реалізації соціальної справедливості. Під час пандемії коронавірусу при аналізі рівня соціального захисту в Україні та державах-членах Європейського Союзу бачимо, що в Україні соціальний захист не є таким досконалим. Вважаємо, що першочерговим кроком повинно стати саме забезпечення доступу до освіти всіх школярів та підвищення заробітної плати для працюючих осіб з метою забезпечення гідного рівня життя.

Проблемою в Україні є те, що реалізувати соціальну справедливість під час карантину є вкрай складно. Першопричиною є висока корумпованість українських чиновників та імітація проведення реформ. Це становить загрозу соціальній справедливості, яка є принципом розвитку демократичного суспільства. В Україні конституційні права і свободи порушуються, оскільки карантин показує, що рівень медичних послуг є низьким, заробітні плати не забезпечують гідне життя громадян, а соціальний захист населення теж потребує удосконалення.

Література

Джошуа Бадах. Огляд початкових механізмів економічного, національно і багатостороннього реагування на covid-19. URL: <https://brdo.com.ua/analytics/oglyad-pochatkovykh-mehanizmv-ekonomichnogo-natsionalnogo-i-bagatostoronного-reaguvannya-na-covid-19/> (дата звернення: 10.01.2022).

Корнева П. М. Реалізація принципу соціальної справедливості у відносинах із соціальної підтримки населення України. *Право та інновації*. № 1(13). 2016. С. 217-222.

Соціальна справедливість і коронавірус: аналіз наслідків для добробуту. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/sotsialna-spravedlyvist-i-koronavirus-analiz-naslidkiv-dlia-dobrobutu> (дата звернення: 15.01.2022).

Шумна Л. П. Соціальна підтримка як організаційно-правова форма соціального забезпечення : автореф. дис. ... д-ра юрид.наук : 12.00.05. Х., 2014. 39 с.

References

Dzhoshua Badakh. Ohliad pochatkovykh mekhanizmv ekonomichnoho, natsionalno i bahatostoronnoho reahuvannya na covid-19. [Review of the initial mechanisms of economic, national and multilateral response to covid-19]. URL: <https://brdo.com.ua/analytics/oglyad-pochatkovykh-mehanizmv-ekonomichnogo-natsionalnogo-i-bagatostoronного-reaguvannya-na-covid-19/> (2022, January, 10). [in Ukrainian].

Kornieva P. M. (2016). Realizatsiia pryntsyphu sotsialnoi spravedlyvosti u vidnosynakh iz sotsialnoi pidtrymky naselennia Ukrainy [Implementation of the principle of social justice in relations with social support of the population of Ukraine]. *Pravo ta innovatsii* [Law and innovation]. No. 1(13). 217-222. [in Ukrainian].

Sotsialna spravedlyvist i koronavirus: analiz naslidkiv dlia dobrobutu. [Social justice and the coronavirus: an analysis of the consequences for welfare]. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/sotsialna-spravedlyvist-i-koronavirus-analiz-naslidkiv-dlia-dobrobut> (2022, January, 15). [in Ukrainian].

Shumna L. P. (2014). *Sotsialna pidtrymka yak orhanizatsiino-pravova forma sotsialnoho zabezpechennia* [Social support as an organizational and legal form of social security]. Kharkiv. [in Ukrainian].

Анотація

Шелевер Н. В. Реалізація принципу соціальної справедливості у відносинах із соціальної підтримки населення в умовах пандемії COVID-19: досвід України та держав-членів Європейського Союзу. – Стаття.

У статті автор досліджує реалізацію принципу соціальної справедливості у відносинах із соціальної підтримки населення під час пандемії коронавірусу COVID-19. Соціальна підтримка є організаційно-правовою формою соціального забезпечення. Через відсутність досліджень щодо реалізації принципу справедливості у відносинах із соціальної підтримки українців під час пандемії коронавірусу

COVID-19 автор поставив собі за мету дослідити національний досвід з даного питання та досвід провідних європейських держав з метою імплементації його у вітчизняне законодавство. У статті автор звертає увагу на те, що підтримка держави має ґрунтуватися на принципі справедливості, а в нашій державі такий принцип дуже часто порушується. Не є винятком і сфера соціальної підтримки. Наразі наслідком такого порушення є правовий нігілізм, міграція до держав-членів Європейського Союзу. При аналізі чинного законодавства констатується, що соціальна підтримка, як не парадоксально, не є обов'язком держави, а лише її правом. Система соціального забезпечення в Україні є недосконалою, а наслідком пандемії коронавірусу COVID-19 стало ще більше безробіття та «працюючі бідні». Під час карантину Україна підписала кредитну угоду та отримала кошти для підтримки вразливих верств населення. Проте CEDOS визнає житлову політику України соціально несправедливою, оскільки держава надає субсидії людям, які не є бідними. Дана організація виділяє такі соціально вразливі категорії осіб: внутрішньо переміщені особи, молоді люди, мігранти. В Австралії надається підтримка для бізнес-інвестицій; підтримуються грошові потоки для роботодавців; проводиться виплата домогосподарствам для підтримки їх росту. На думку автора, в Україні порушенням принципу соціальної справедливості є дистанційне навчання школярів. Пропонується підвищити соціальний захист окремих верств населення. Автор акцентує увагу на те, що у нашій державі реалізувати принцип соціальної справедливості вкрай складно через високий рівень корумпованості українських чиновників та імітацію проведення реформ.

Ключові слова: соціальна підтримка, соціальне забезпечення, держава, принцип соціальної справедливості, пандемія коронавірусу COVID-19, громадяни.

Summary

Shelever N. V. Implementation of the principle of social justice in relationship with social support in the condition of the COVID-19 pandemic: experience of the Ukraine and European Union countries. – Article.

In the article the author investigates the implementation of the principle of social justice in the relationship of social support during the pandemic of the coronavirus COVID-19. Social support is an organizational and legal form of social security. Due to the lack of research on the implementation of the principle of justice in relations with social support of Ukrainians during the COVID-19 coronavirus pandemic, the author aims to study the national experience on this issue and the experience of leading European countries to implement it into domestic legislation. In the article the author draws attention to the fact that the support of the state should be based on the principle of justice, and in our state such a principle is very often violated. The sphere of social support is no exception. Currently, the consequence of such a violation is legal nihilism, mass migration of Ukrainians to the member states of the European Union. An analysis of the current legislation states that social support of the population, paradoxically, is not the duty of the state, but only its right. Ukraine's social security system is imperfect, and the COVID-19 coronavirus pandemic has resulted in even higher unemployment and «working poor». During the quarantine, Ukraine signed a loan agreement and received funds to support vulnerable groups. However, CEDOS recognizes Ukraine's housing policy as socially unfair, as the state provides subsidies to people who are not poor. This organization identifies the following socially vulnerable categories of persons: internally displaced persons, young people, migrants. In Australia, business investment support is provided; supported cash flows for employers; payments are made to households to support their growth. According to the author, in Ukraine the violation of the principle of social justice is distance learning of schoolchildren. It is proposed to increase the social protection of certain segments of the population. The author emphasizes that in our country it is extremely difficult to implement the principle of social justice due to the high level of corruption of Ukrainian officials and the imitation of reforms.

Key words: social support, social security, the state, the principle of social justice, the COVID-19 coronavirus pandemic, citizens.